

KIRJOITUSOHJEITA

Mirja Niemelä ja Tiina Veräjänkorva
Opetusmoniste
Taideteollinen korkeakoulu
Keramiikka- ja lasitaiteen koulutusohjelma
1/2002 • Päivitetty 2019

SISÄLLYS

1 Johdanto	2
2 Tutkimuselosteen perusrakenne	3
2.1 Nimiösivu eli nimiölehti	
2.2 Tiivistelmä (abstrakti)	
2.3 Esipuhe / alkusanat (kiitokset)	
2.4 Sisällysluettelo	
2.5 Johdanto ja tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat	
2.6 Menetelmä	
2.7 Tulokset	
2.8 Tarkastelu / johtopäätökset (“diskussio”)	
3 Otsikot ja rivinväli	6
4 Kuvat ja taulukot	7
4.1 Kuvat ja kuvat	
4.2 Taulukot	
5 Viittaustekniikka	11
5.1 Lähdeviitteen muoto	
5.2 Alaviite	
6 Lähdeluettelo	16
7 Liitteistä, sivunumeroinnista ja lyhenteistä	19
7.1 Sivunumerointi	
7.2 Lyhenteitä	
8 Lopuksi	20
Lähteet	21

1 Johdanto

Syksyn 1999 alussa lehtori Airi Hortling ehdotti silloisen keramiikka- ja lasisuunnittelu osaston kirjallisiin harjoitustöihin yhtenäistä esitystapaa. Tämä tarkoitti esimerkiksi viitteiden ja lähteiden merkitsemistavan yhdenmukaistamista.

Oheiseen ohjeeseen on koottu perusohjeet sovitun käytännön mukaan. Ohjeet perustuvat osittain Harvardin¹ järjestelmään, jossa merkintöjä on pyritty yksinkertaistamaan. On muistettava, että esittämämme käytäntö on yksi malli. Merkitsemistapoja on useita ja ne vaihtelevat tieteenaloittain perustuen eri alojen tutkimustraditioihin. Erikoistapauksissa myös muut merkintätavat voivat perustellusti tulla kysymykseen. Tärkeätä on viitemerkintöjen johdonmukaisuus.

Tämä moniste pyrkii osaltaan auttamaan opiskelijaa harjoitustöiden kirjallisen asun viimeistelyssä. Samalla osastomme voi esittää harjoitustöiden tarkastajille osastomme käyttämän kirjoituskäytännön. Ohjeet perustuvat suurelta osin Sirkka Hirsjärven, Pirkko Remeksen ja Paula Sajavaaran teokseen *Tutki ja kirjoita* (2007) sekä Anneli Liekon, Laila Lehikoisen, Kaino Laaksosen ja Silva Kiurun oppaaseen *Ohjeita tutkielman kirjoittajille* (1993).

Kirjoitusohjeissa on mainittu vain pääasiat. Monimutkaisissa tapauksissa neuvomme käyttämään tutkimusraportoinnin apuna lopun lähdeluettelossa mainittuja teoksia. Ohjeissa ei ole paneuduttu tutkimusraportin erilaisten mallien esittämiseen ja vertailuun. Esittämämme tutkielman rakenne on perusrunko, jonka on muotoiltavissa tutkimushankkeen luonteen mukaan.

Kirjoitusohjeita ovat kommentoineet TaL, lehtori Airi Hortling ja osastomme tutkijat TaM Maarit Mäkelä ja TaM Raino Ranta sekä TaL Raija Siikamäki. Ohjeet tullaan päivittämään ajan tasalle tarpeen mukaan.

Kirjoitusohjeita on päivitetty useana vuotena Mirja Niemelän ja viimeksi Kirsti Taiviolan toimesta vuonna 2019. Tämä on seitsemäs päivitetty versio.

¹ Harvardin järjestelmässä pyritään yksinkertaistamaan merkintöjä vähentämällä alleviivauksia, kursivoitteja ja välimerkkejä. (Anttila 1996, 446.)

2 Tutkimusselosteen perusrakenne

Useimmissa opinnäytetöissä ja asiaraporteissa noudatetaan kolmijakoista jäsentelyä. Nämä selosteen pääosat ovat seuraavat (Hirsjärvi ym. 1998, 239):

- 1) **Alkuosa** eli kirjoitelman valmisteleva osa, johon kuuluu nimiölehti, tiivistelmä, sisällysluettelo (ja mahdollisesti esipuhe sekä lyhenteiden ja merkkien selitykset tai taulukoiden ja kuvioiden luettelot).

- 2) **Runko-osa** eli varsinainen teksti, johon kuuluu johdanto, ongelman käsittelyosa, tulokset ja niiden tarkastelu sekä lähdeluettelo.

- 3) **Loppuosa**, johon kuuluu liitteet ja mahdollisesti myös asia- ja henkilöhakemisto.

Tutkimusselosteen perusrakenteen malli on seuraava (luettelossa ei ole mainittu alkuosaan mahdollisesti sijoituvia lyhenne- ja taulukkolueteloita) (Hirsjärvi ym. 2007, 244):

1. Nimiösivu eli nimiölehti
2. Tiivistelmä (abstrakti)
3. Esipuhe (kiitokset)
4. Sisällysluettelo
5. Johdanto
6. Aiemman tutkimuksen erittely / Teoreettinen tausta
7. Tutkimuksen pääkysymykset, ongelmat ja hypoteesit
8. Menetelmä
9. Tulokset
10. Tarkastelu / johtopäätökset ("diskussio")
11. Lähdeluettelo
12. Liitteet

Seuraavaksi on tarkasteltu tutkimusselosteen perusrakennetta edellä mainitun mallin mukaisessa järjestyksessä.

2.1 Nimiösivu eli nimiölehti

Nimiölehdelle on syytä laittaa sellaiset tiedot, joiden avulla tutkielman paikallistaa. Seuraavassa suositus Muotoilun osaston keramiikka- ja lasitaiteen koulutusohjelman opinnäytteiden nimiölehdiksi.

<p>Työn nimi</p> <p>Tekijän nimi Taiteen kandidaatin tutkinnon opinnäyte Muotoilun pääaine Muotoilun laitos Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu Aalto-yliopisto pvä.kk.vuosi (päivämäärä)</p>

2.2 Tiivistelmä (abstrakti)

Tiivistelmässä kerrotaan lyhyesti *olennaiset asiat tutkimuksesta, sen tarkoituksesta, tekotavasta ja tuloksista*. Asiat esitetään selvästi, yksinkertaisesti ja sujuvasti.

Tiivistelmä on suppea, mutta tarkka ja itsenäisesti ymmärrettävä kappale, se etenee johdonmukaisesti ja on kieliasultaan luettava.

Tiivistelmän aineksina ovat seuraavat asiat (Hirsjärvi ym. 2007, 245):

- bibliografiset tiedot tutkimuksesta
- tutkimusaihe tai pääongelma(t) (=mitä tutkittiin ja miksi?)
- käytetyt menetelmät (=miten?)
- tärkeimmät tulokset (=mitä saatiin?)
- johtopäätökset (=mitä siitä seuraa?)
- mahdollisesti myös arvio tehdystä tutkimuksesta

Opinnäytteen esim. lopputyön opinnäytetiivistelmää varten on Taideteollisella korkeakoululla oma kaavake. Kaavakkeessa kysytään myös opinnäytteeseen liittyvät asiasanat. Lomake löytyy osoitteesta:

http://www.taik.fi/opiskelu/taikin_opiskelijoille/lomakkeet.html

2.3 Esipuhe / alkusanat (kiitokset)

Esipuhe osassa yleensä kerrotaan, miten tutkimus on saanut alkunsa, mitkä ovat olleet sen päävaiheet ja millaiseen aineistoon tutkimus pääasiassa perustuu. Samoin mainitaan, mikä osa tutkimuksesta tai raportista on kenenkin osuutta, jos tekijöitä on ollut useampia.

Esipuheessa esitetään kiitokset työhön vaikuttaneille tahoille (esim. mainitaan mahdolliset rahoituslähteet). Tämä osa kirjoitetaan yleensä ensimmäisessä persoonassa ja nimet ja tittelit kirjoitetaan kokonaan.

2.4 Sisällysluettelo

Sisällysluettelosta lukija näkee *käsiteltävien asioiden keskinäiset suhteet* ja työn etenemisen luvuttain, ja hän näkee sivumääristä, miten laajalti kutakin asiakokonaisuutta on käsitelty. Sisällysluetteloon merkitään aina myös lähteiden ja liitteiden alkamissivu.

Tarkista, että *sisällysluettelon, tekstin otsikot ja sivunumerot* vastaavat tarkalleen toisiaan.

2.5 Johdanto ja tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Johdannolla on kaksi päätehtävää: *sen on viritettävä lukijan kiinnostus*, ja sen pitää antaa lukijalle *alustavat tiedot käsiteltävästä asiasta*.

Johdannosta pitää käydä selville seuraavat asiat:

- kirjoittajan perusidea ja mihin hän pyrkii
- tutkimustehtävä tai ongelmat ja mahdolliset hypoteesit
- tutkimuksen tarkoitus ja käytetyt menetelmät
- tutkimuksen tausta
- keskeiset käsitteet ja aiheen rajaus

Tutkimuksen taustaa rakentaessaan tutkija osoittaa, mikä on kyseisen tutkimuksen yhteys olemassa oleviin teorioihin ja aiempiin tutkimuksiin. Kirjallisuuskatsausta laatiessaan ja tutkimuksen teoriakehystä hahmotellessaan tutkijan tulee myös määritellä tutkimuksessa käytettävät keskeiset käsitteet. "Käsitteenmäärittelyssä" tai ns. "teoreettisen viitekehyksen" tarkastelussa tutkijan kannattaa miettiä käsiteltävän asian kannalta osuvat otsikot. *Aiemman tutkimustiedon ja teoreettisten lähtökohtien jälkeen on vuorossa tutkimusongelmien tarkka määrittely.* (Hirsjärvi ym. 2007, 248-245.)

2.6 Menetelmä

Menetelmäjaksossa kerrotaan, miten tutkimus tehtiin. Keskeisiä asiakokonaisuuksia ovat *tiedon hankinnan keinot ja vaiheet, valintojen perustelut*,

aineiston kuvaamisen tekniikat sekä aineiston analyysin tekniikat. Tässä kuvataan ja eritellään tutkimusaineistoa. (Hirsjärvi ym. 2007, 255.)

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa on yleensä erilaista sanalliseen tai muuten kuvalliseen muotoon saatettavaa aineistoa, kuten kuvia, filmejä, kuvanauhoitteita, esineistöä. Voidaan myös puhua dokumenteista, joista aineisto muokataan käsiteltävään kuntoon. (Anttila 1996, 218.)

2.7 Tulokset

Tässä osassa tarkastellaan tutkimuksen keskeisiä tuloksia "löytöjä". Tutkimusselosteen tuloksia tarkastellessa toimivat taulukot ja kuvat hyvin tiivistämis- ja havainnollistamiskeinoina. Tärkeää on, että kaikkiin alussa esitettyihin tutkimusongelmiin on saatu vastaus. (Hirsjärvi ym. 2007, 256–257.)

2.8 Tarkastelu / johtopäätökset ("diskussio")

Tarkastelujakson keskeinen sisältö on seuraava (Hirsjärvi ym. 2007, 258–259):

- a) miten tutkimuksessa onnistuttiin ratkaisemaan ongelmat
- b) mitä ja millaisia rajoituksia liittyy tutkimusmenetelmään
- c) miten tutkimus lisäsi tietoa tutkittavalla alueella
- d) missä määrin tulokset ovat yleistettävissä
- e) miten ja mitä tutkimustuloksia voidaan hyödyntää teoriassa tai käytännössä (suositukset ja soveltamisesimerkit)
- f) millaisia jatkotutkimushaasteita tutkimus on tuottanut

Tämä osa on hyvä kirjoittaa rinnan johdannon kanssa, jotta ne saadaan sopimaan yhteen. Tässä osassa voidaan esittää työn kuluessa syntyneitä uusia ajatuksia, tutkimuskysymyksiä sekä työhön liittyviä tulevaisuuden näkymiä.

3 Otsikointi ja rivinväli

Kuvaava ja täsmällinen nimi ja hyvä otsikko herättävät lukijan kiinnostuksen ja kertoo jotakin olennaista kirjoituksen sisällöstä. Nimen ja otsikoinnin muotoilussa ja sijoittamisessa kannattaa nähdä vaivaa, sillä se edistää olennaisesti tekstin luettavuutta. Sisällysluettelon graafinen toteutus paljastaa otsikkojen saman- ja eriarvoisuuden eli rinnaisteisuuden ja alisteisuuden. Otsikoinnissa on myös tärkeitä sen kirjasintyyppi ja sijoitus suhteessa tekstiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 299.)

Kirjasinkoon ja muodon on syytä olla helppolukuista ja selvää. Pääotsikoissa voi käyttää paria pistettä isompaa kirjasinkokoa tai kirjoittaa otsikot isoin kirjaimin tai lihavoida ne. Rivivälinä kirjoituksessa kannattaa käyttää 1,5 tai 2. Riviväli säilyy samana koko kirjoituksen läpi. (Hirsjärvi ym. 2007, 407.)

Kirjoituksen nimi ja pääotsikot on tekstiosassa tapana kirjoittaa suuraakkosin ja alaotsikot pienaakkosin. Teksti pitää jäsenellä niin, että kolme otsikkotasoa riittää.

Esimerkki otsikkotasosta:

Pääosikko	2 KERAMIikka
1. alajaottelu	2.1 Posliini 2.2 Kivitavara 2.3 Punasavi
2. alajaottelu	2.3.1 Punasaven käyttö 2.3.2 Punasaven historia

Tai

Pääosikko	KERAMIikka
1. alajaottelu	Posliini Kivitavara Punasavi
2. alajaottelu	Punasaven käyttö Punasaven historia

Nykystandardin mukaan pistettä ei merkitä viimeisen eikä ainoan numeron perään. (Hirsjärvi ym. 1998, 402.)

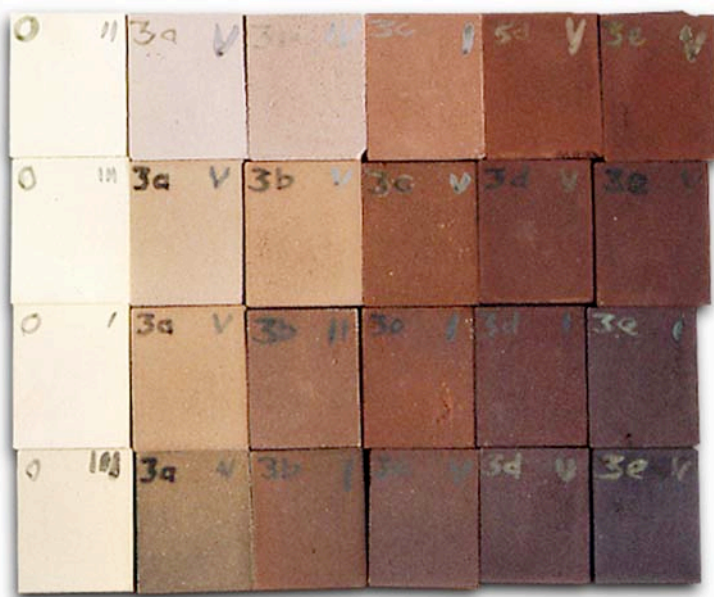
Pääotsikot erotetaan edeltävästä tekstistä kolmella tyhjällä rivillä, ellei sitä aloiteta omalta sivulta. Pääotsikon jälkeen teksti jatkuu kahden tyhjän rivin jälkeen eli kolme rivinsiirtoa. Luvun sisäinen alaotsikko erotetaan edeltä ja jäljestä kahdella rivinsiirrolla eli yhdellä tyhjällä rivillä. (Hirsjärvi ym. 2007, 412.)

4 Kuvat ja taulukot

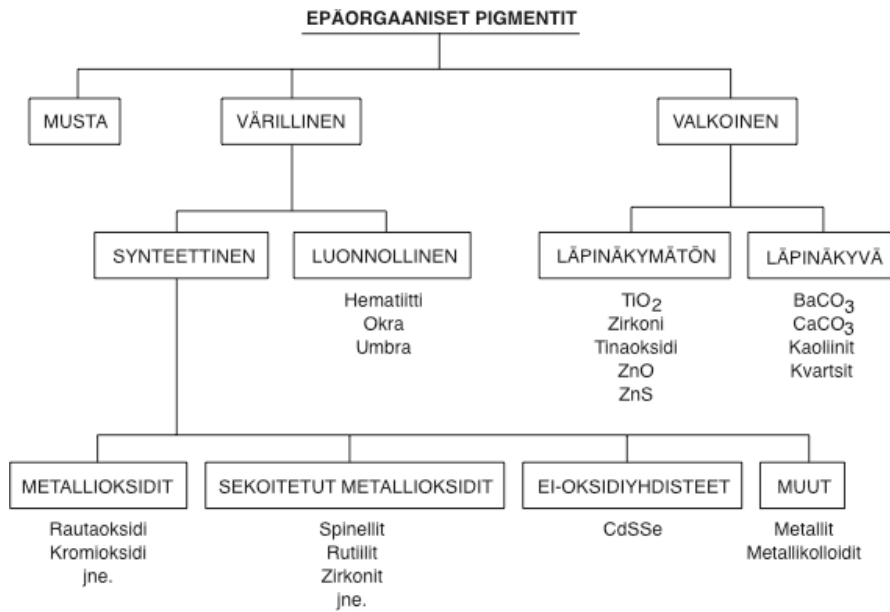
Kuvien ja taulukoiden tehtävänä on havainnollistaa kirjoitustyön sisältämää tietoa. Oikein käytettynä kuvat ja taulukot keventävät myös kirjoitusta ja jaksottavat tekstiä selkeisiin osiin. Hyvä kuva tai taulukko on esitystavaltaan selkeä ja ulkoasultaan mielenkiintoinen ja tasapainoinen. Kaikkiin kuviin ja taulukoihin tulee viitata tekstissä. (Oja 1985, 199.)

4.1 Kuvat ja kuvat

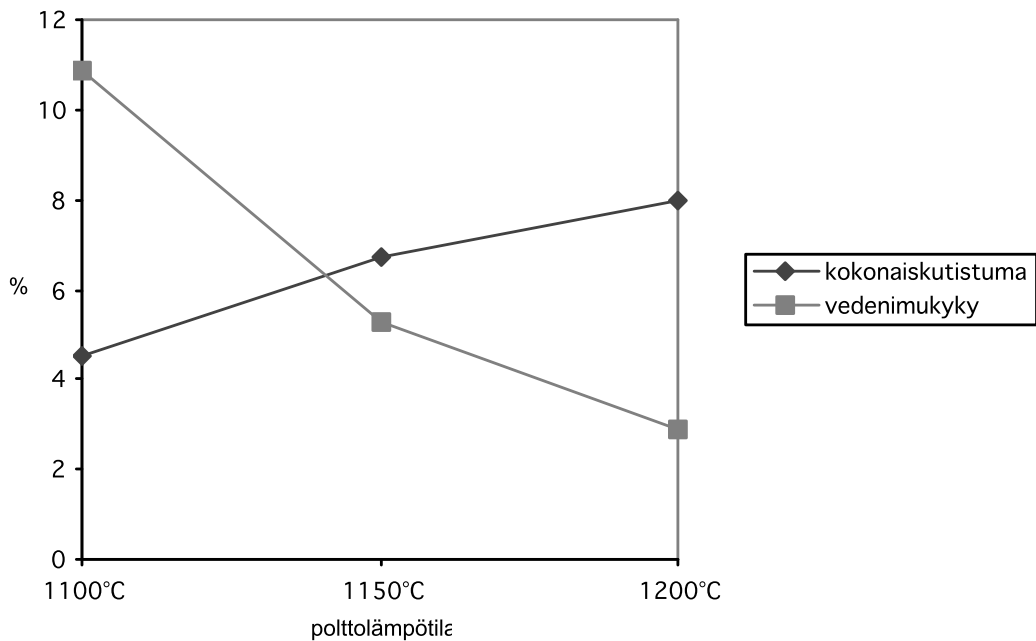
Kuva- ja kuvioteksti on kuvan tai kuvion alapuolella. Kuva tai kuvio voidaan kirjoittaa joko isolla (KUVA) tai pienellä (kuva) kuva- tai kuviotekstissä. Kuvaan viitataan aina tekstissä (esimerkiksi: katso kuva 1 tai kuvasta 1 voidaan...) Kuvaluettelo voidaan lisätä lähteiden jälkeen, jossa ilmenee kuvaan liittyvät tarpeelliset tiedot esim. valokuvaaja. Kuvat numeroidaan juoksevilla numeroinnilla kirjoituksen alusta loppuun. Lainattun kuvan tai kuvion yhteyteen laitetaan aina viittaus, mistä lähteestä se on otettu (ks. kuva 2). Kuviksi tai kuvioiksi luetaan myös erilaiset käyrät (ks. kuva 3).

Kuva 1. Koepaloja pasutteesta, 1999, Mirja Niemelä. (Kuva Mirja Niemelä.)

Kuva 2. Epäorgaanisten väriaineiden luokitus. (Airey 1987, 139.)

Kuva 3. Pallosaven vedenimukyky ja kokonaiskutistuma kolmessa eri polttolämpötilassa.

4.2 Taulukot

Taulukkoon liittyvä seloste (taulukon nimi) on taulukon yläpuolella, taulukkoon viitataan tekstissä esim. (ks. taulukko 1). Taulukko kirjoitetaan joko isolla (TAULUKKO) tai pienellä (Taulukko) selosteeseen. Taulukkoa ennen ja sen jälkeen suositellaan jätettäväksi kaksi rivinväliä. Taulukot numeroidaan arabialaisin numeroin yhtäjakoisesti omana numerosarjana (Huom! Oma numerointi kuville). Tee taulukosta silmää miellyttävä ja informatiivinen. Muista merkitä mahdollinen lähde ja muista viitata taulukkoon itse tekstissä. (Hirsjärvi ym., 308–309.) Taulukko voi selventää tekstin tietoa eri tavoin. Taulukossa voi mm. tarkentaa leipätekstin tietoa (ks. taulukko 2) tai kemiallisen analyysin (ks. taulukko 1).

Taulukko 1. Esimerkki pegmatiitin koostumuksesta painoprosenteina. Pegmatiitti on tyypillinen natrium-kalium –maasälpä. (Johansson 2005, 44)

SiO ₂	76,0
Al ₂ O ₃	14,3
K ₂ O	4,8
Na ₂ O	4,1
CaO	0,2
MgO	0,2
Fe ₂ O ₃	0,1
Hehkutusjäännös	0,5

Taulukko 2. Esimerkki taulukosta, jossa esitetään tärkeimpien valmistusmateriaalien jälleenkäyttöä ja kierrätystä edistäviä säännöksiä. (Siikamäki 2006, Part II/V)

Aika/paikka	Säännös	Säännöksen sisältö tiivistelmänä
Saksa, 1993	Pakkausjätettä koskeva säännös	Valmistajien ja jakelijoiden on vastattava tuotepakkausten keräämisestä ja järjestettävä niiden uudelleenkäyttö tai kierrätys (tai liityttävä DSD-järjestelmään [kunnallista jätteiden keruuta vastaava järjestelmä]).
EU, 1994	Direktiivi pakkauksista ja pakkausjätteestä	EU:n jäsenvaltioiden otettava talteen 50–60% pakkausjätteestä, josta 25–45% (pakkausmateriaalista riippuen) on kierrätettävä.
Japani, 1999	Laki pakkausten kierrättämisestä	Yritysten on otettava takaisin pakkaukset. Materiaalit, jotka eivät sovellu välittömästi kierrätettäväksi, on kerättävä, lajiteltava, kuljetettava ja kierrätettävä valmistajan kustannuksella.
EU, 2000	Direktiivi romuautoista	Valmistajien on otettava talteen ja jälleenkäytettävä romuautojen painosta 85 % vuoteen 2006 mennessä ja 95 % vuoteen 2015 mennessä.
Japani, 2001	Laki sähkölaitteista	Käytöstä poistetut televisiot, jääkaapit, pesukoneet ja ilmastointilaitteet on palautettava jälleenmyyjille tai keräilystä vastaaville viranomaisille kuluttajan kustannuksella. Laki sisältää kierrätysvelvoitteen (tv- ja ilmastointilaitteet: 55% painosta, jääkaapit ja pesukoneet: vähintään 50% painosta).

5 Viitaustekniikka

Tekstiin liittyvillä viitteillä ja niitä täydentävällä lähdeluettelolla osoitetaan mihin kirjoittajan tiedot perustuvat ja mitä aiempia tutkimuksia hän on käyttänyt hyväkseen. Jokaisen tiedon lähde on periaatteessa osoitettava ja tutkimus on tarvittaessa pystyttävä tarkastamaan viitemerkintöjen avulla. Tutkielman tarkastajien ja muiden lukijoiden pitää voida erottaa, mikä tekstissä on tutkijan omaa panosta ja mikä aines muualta saatua. Jos tutkija esittää omissa nimissään, lähdeä mainitsematta, jonkun toisen ideoita, ajatuksenkulkuja tai jopa sanasanaista tekstiä, hän syyllistyy kirjalliseen (tieteellinen tai taiteellinen) varkauteen eli *plagiointiin* (Hirsjärvi ym. 2007, 333). Käytetyt lähteet ilmaistaan sekä itse tekstissä että lähdeluettelossa. Tekstissä olevan viitteen pitää antaa lähteestä niin tarkat tiedot, että se voidaan tunnistaa ja paikantaa. (Mt. 332.)

Tekstiviite ohjaa kirjoituksen lopussa olevaan lähdeluetteloon, josta lukija saa lähteestä tarkemmat bibliografiset tiedot. *Lähdeviitteen ja lähdeluettelon välillä tulee olla tiukka vastaavuus.* (Mt. 332.)

Viitemerkinnöissä on olemassa useita käytäntöjä. Esittämämme viitemerkintätapa on koulutusohjelmamme sovittu käytäntö, josta erikoistapauksissa voidaan perustellusti poiketa.

Viitteissä on merkittävä Hirsjärvi ym. mukaan *sivunumeron tarkkuudella* seuraavat asiat (334):

- suorat lainaukset
- viittaukset toiselta saatuihin taulukoihin
- viittaukset kuviin, kuvioihin ja kaavoihin
- viittaukset erilaisiin väitteisiin, ehdotuksiin ja lausumiin

5.1 Lähdeviitteen muoto

Viitteissä pyritään suppeaan, mutta tarkkaan asuun: yleistä nimi-vuosijärjestelmää (ns. Harvardin järjestelmää) käytettäessä viitteeseen kuuluvat *tekijän sukunimi* (tai *tekijöiden sukunimet*) + *julkaisun tms. painovuosi + mahd. sivu(t)*. Sukunimen ja julkaisuvuoden välissä ei ole pilkkua; sivunumero liitetään vuosilukuun joko pilkun tai kaksoispisteen välityksellä, välimerkin perään tulee tyhjä väli. (Hirsjärvi ym. 2007, 334)

Tekstiviitteet sijoitetaan tekstiin sulkeissa. Viite alkaa isolla tai pienellä kirjaimella samojen sääntöjen mukaan kuin normaalit lauseet.

Lainausmerkeissä oleva sitaatti

Jos viite kohdistuu lainausmerkeissä olevaan sitaattiin, viite katsotaan itsenäiseksi lauseeksi, joka alkaa isolla kirjaimella ja päättyy sulkumerkin sisäpuolelle jäävään pisteeseen.

Esim. 1

“Nykyisessä yhteiskunnassa ja kulttuurisessa tilanteessa taiteilija edustaa samanlaista liminaalisuutta, kuin käsityöläinen aikaisemmin erilaisessa tilanteessa. Osoituksena kehityksestä ja individualismin korostamiseksi asetetaan käsityöläinen ja taiteilija kuitenkin diskursiivisessa käytännössä toistensa vastakohtiksi.” (Leppänen 1998, 44.)

Useampi kuin yksi referoitu virke

Jos viite kohdistuu useampaan kuin yhteen referoituun virkkeeseen viite katsotaan itsenäiseksi lauseeksi, joka alkaa isolla kirjaimella ja päättyy sulkumerkin sisäpuolelle jäävään pisteeseen.

Esim. 2

Modernismissa syntynyt keramiikkataide on ollut samanaikaisesti sekä modernia että antimodernia. Keraamikon arkkityyppi on toisaalta käsityöläisen ja savenväläjän toisaalta neron taiteilijan. (Leppänen 1998, 45.)

Yksi referoitu virke tai virkkeen osa

Jos viite kohdistuu vain yhteen referoituun virkkeeseen tai virkkeen osaan, viite sisältyy virkkeeseen ja piste tulee vasta sulkumerkin jälkeen.

Esim. 3

Taide ja etenkin maalaustaide imevät voimansa siitä alkumerkitysten kerrostumasta, josta toimintaan tähtäävä ajattelu ei haluaisi tietää mitään (Merleau-Ponty 1993, 17).

Koko julkaisu ja tekijä mainitaan itse tekstissä

Jos tekstissä viitataan koko julkaisuun ja tekijä mainitaan itse tekstissä, sulkeiden sisään tulee vain vuosiluku.

Esim. 4

Samaa teemaa lähestyy myös Karjalainen (1992) kuvatessaan opettajan ammattitaidon myyntejä.

Tekijöitä on kaksi

Jos tekijöitä on kaksi, molemmat kirjoittajat mainitaan aina. Jos nimet jouksevat tekstissä, ne yhdistetään *ja*-konjuktiolla. Sulkeiden sisässä olevat nimet yhdistetään yleensä & -merkillä.

Esim. 5

Kaufman ja Harrison (1986) havaitsivat testien kertovan - -.

Sulkeiden sisässä: (Kaufman & Harrison 1986)

Tekijöitä on kolme tai useampia

Jos tekijöitä on kolme tai useampia ne mainitaan ensimmäisellä kerralla kaikki.

Esim. 6

Paulsonin, Paulsonin ja Meyerin (1991, 61–63) mukaan - -.
Myöhempi merkintä: Paulsonin ym. (1991, 61–63) mukaan - -.

Ensimmäinen kerta: (Paulson, Paulson & Meyer 1991, 61–63)
Myöhemmin: (Paulson ym. 1991, 61–63)

Saman tekijän useampi julkaisu

Jos viitataan saman tekijän useaan julkaisuun, ne sijoitetaan aikajärjestykseen. Jos julkaisuja on samalta vuodelta useampia, ne asetetaan aakkosjärjestykseen ja vuosiluvut varustetaan pienillä aakkosilla a, b, c jne. Jos välissä on viittauksia myös sivunumeroihin, ne erotetaan toisistaan puolipisteellä.

Esim. 7

Lahjakkuutta on meillä tutkinut varsinkin Uusikylä (1987, 1989, 1991, 1994) - -
Hämäläisen (1983a, 1983b) tutkimuksista on käynyt ilmi - -.

Useiden tekijöiden julkaisut

Jos viitataan useiden tekijöiden julkaisuihin, sulkeissa olevat lähdetiedot ovat aakkosjärjestyksessä ja usein myös aikajärjestyksessä. Julkaisut erotetaan toisistaan puolipisteellä. Vähemmän tärkeä mutta kuitenkin maininnan arvoinen lähde varustetaan puolipisteen jälkeen merkinnällä ks. myös tai ks. lisäksi.

Esim. 8

- - on ollut myös hankkeita, joissa portofolio-toiminta on vääristynyt (Freedman 1993; Tierney ym. 1991).
- - päätyy keskustelemaan tieteellisen kirjoittamisen uusista kirjallisista muodoista (Woolgar 1988, 94; ks. myös Mulkay 1985).

Viittaus toissijaisessa lähteessä alkuperäiseen lähteeseen

Viite toissijaisessa lähteessä alkuperäiseen lähteeseen. Suositeltavaa on kuitenkin käyttää aina alkuperäistä lähdetä, jos sen saaminen käsiin on mahdollista.

Esim. 9

Kuusinen (1982) on todennut aikuisopetuksen kehittämisen välttämättömäksi (Naukkari 1982, 71).

Lähde ilman henkilötekijää

Jos viitataan lähteeseen, jolla ei ole henkilötekijää, tekstissä käytetään viitteenä vuosiluvulla varustettua julkaisun nimeä (joissakin tapauksissa julkaisijayhteisön nimeä) tai mainitaan julkaisun nimen alusta pari kolme sanaa, jotka sitten samanasuisina aloittavat lähdeluettelon vastaavan kohdan.

Esim. 10

Virkakielikomitean mietinnössä kiinnitettiin huomio kansalaisille annettavien päätösten, ohjeiden ja tiedotusten ymmärrettävyyden parantamiseen (Kieli ja virkakoneisto 1981).

Henkilökohtainen tiedonanto

Jos viitteenä on henkilökohtainen tiedonanto, viitteeseen kuuluvat seuraavat ainekset: etunimen alkukirjain tai -kirjaimet, sukunimi sekä mahdollisimman tarkka päivämäärä. Tällaisia viitteitä käytetään esimerkiksi viitattaessa kirjeitse tai puhelimitse saatuihin tietoihin, luentomuistiinpanoihin, sähköpostiviesteihin tai keskusteluihin. Lähdeluettelossa henkilökohtainen tiedonanto voidaan merkitä painamattomiin tai suullisiin lähteisiin.

Esim. 11

O. Puusaaren (henkilökohtainen tiedonanto 20.3.1994) mukaan - - .
(O. Puusaari, henkilökohtainen tiedonanto 20.3.1994)

(Tieto)sanakirja

Jos viitataan (tieto)sanakirjaan, merkitään viitteeseen sanakirjan artikkelin kirjoittajan nimi (jos se mainitaan kirjassa), teoksen tai nimen lyhenne, sana-artikkelin hakusana ja sen eteen tarvittaessa lyhenne s.v. (= sub voce). Sivun tai palstan numeroa ei merkitä.

Esim. 12

(Tekniikan ja kaupan sanakirja s.v. *keramiikka*)

(TKS s.v. *keramiikka*)

(Hart ja Lahtinen 1965 s.v. *presume.*)

Aikakauskirja tai –lehden artikkeli

Jos viitataan aikakauskirjan tai –lehden artikkeliin, viite koostuu seuraavista osista: kirjoittajan nimi, aikakauskirjan tai –lehden ilmestymisvuosi ja sivunumero(t). Artikkelin omaa otsikkoa ei viitteeseen yleensä merkitä.

Esim. 13

(Kuusi 1972, 101)

Sanomalehti

Jos viitataan sanomalehtiartikkeliin, merkitään seuraavat tiedot: kirjoittajan nimi, jos nimeä ei ole mainittu merkitään artikkelin nimi täydellisenä tai lyhennettynä, lehden ilmestymispäivä ja -vuosi.

Esim. 14

(Pöppönen 1999)

(Kolmen vuoden mittainen millenium, HS 18.10.1999)

Sähköisiin lähteisiin viittaaminen

Sähköisiin lähteisiin viittaamisessa noudatetaan pääosin samoja käytänteitä kuin painettuihin lähteisiin. Tärkeää on täsmentää kohta johon dokumentissa viitataan, jos tämä ei selviä tarpeeksi selvästi lähdeluettelosta. Esimerkiksi pdf-tiedostoihin voidaan viitata sivunumerolla. Jos dokumentissa ei ole sivunumeroa, voidaan viitata esimerkiksi kappaleeseen tai lukuun. (Kielikello 2006.)

Esim. 15

(Lakatos, Johansson & Simminskiöld. 1972, 25)

(YLE 2018)

(Wikipedia 2019, s.v. natriumhypokloriitti)

5.2 Alaviite

Alaviitettä eli ns. "kivijalkanoottia" (Lieko ym. 1993, 14; Anttila 1996, 449) voidaan käyttää tekstinsisäisten viitteiden ohella. Alaviitettä voidaan käyttää myös omana viittausjärjestemänä. Alaviitteen merkinä on tekstissä rivinylinen numero, joka kirjoitetaan ilman välilyöntiä kiinni edeltävään sanaan tai välimerkkiin (esim. Anttila¹). Alaviitteet erotetaan muusta tekstistä lyhyehköllä vaakaviivalla. (Ks. esim. Kalha, H. & Leppänen, H. 1996.) Numeroviittet voidaan sijoittaa myös kappaleen loppussa olevaan viiteluetteloon. (Ks. esim. Veräjänkorva, T. & Ahonen, A. 1997.) Alaviitteeseen voidaan kirjoittaa selvityksiä, huomioita, tarkennuksia ja asioita, jotka eivät varsinaisesti kuulu päätteksiin.

6 Lähdeluettelo

Lähdeluettelo sisältää bibliografiset (bibliografia on systemaattinen kirjaluettelo, jossa on mainittu teoksen kirjoittaja, nimi jne.) tiedot tekstissä mainituista teoksista, artikkeleista, kokelmista yms. Luetteloon merkitään vain ne lähteet joihin on tekstissä viitattu. Otsikoksi merkitään LÄHTEET. Jos lähteitä on paljon, ne voidaan ryhmitellä ja ryhmät otsikoida. (Lieko ym. 1993, 19.) Lähdeluettelon tiedot ovat aakkosjärjestyksessä, mikä helpottaa lukijan tiedon etsintää.

1) Lähdekirjallisuus

Lähdeluetteloon merkittävästä kirjasta tulee ilmetä seuraavat seikat:

- kirjoittajan sukunimi ja nimi
- julkaisuvuosi
- teoksen nimi
- painos, jos useita
- julkaisupaikka
- kustantaja (paino)

Merkitse seuraavasti:

Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Helsinki: Akatiimi Oy.

Anttila, P. 1993. Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet. Helsinki: WSOY.

Räsänen, M. 2000. Sillanrakentajat, kokemuksellinen taiteen ymmärtäminen. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A28. Helsinki: Taidekasvatuksen osaston tutkimuksia, Taideteollinen korkeakoulu.

Weyl, W. A. 1999. Coloured Glasses. 6th ed. Huddersfield: H Charlesworth & Co Ltd.

2) Artikkel

Artikkeli on julkaisun itsenäinen osa, jolla on oma tekijä ja oma nimi (SFS 5342). Lähdeluetteloön merkitään artikkelista seuraavat tiedot:

- kirjoittajan (kirjoittajien) sukunimi ja nimi
- julkaisuvuosi
- artikkelin otsikko
- artikkelin julkaisupaikka (esim. lehti)
- julkaisun vuosikerta tai numero
- sivunumerot, suomalaisen artikkelin yhteydessä lyhenteenä s. ja englanninkielisen artikkelin lyhenteenä p.

Artikkeli konferenssijulkaisussa tai lehdessä. Merkitse seuraavasti:

Pawlicki, E. J. ja Saad E. E. 1994. Color Matching in Ceramic Glaze Systems. Ceramic Engineering and Science Proceedings, vol. 15, n. 1, p. 239-248.

Eppler, R. 1987. Selecting Ceramic Pigments. Ceramic Bulletin, vol. 66, n. 11.

Artikkeli sanomalehdessä merkitse seuraavasti:

Kirjoittaja, Vuosi. Otsikko. Lehti ja päivä, osa ja sivu.

Kalha, H. 1996. Taidekäsityötä odottaa jako kahteen: perinteen jakaminen ja uuden luominen. Helsingin Sanomat 14.6.1996.

Artikkeli kokoomateoksessa (toimitetussa teoksessa):

Vihma, S. 1998. Ways of Interpreting Design. Teoksessa No Guru no method – Discussion on Art and Design Research. Saarijärvi: WSOY.

Takala, V. 1995. Sensible, Pleasurable and Sorcerous Design. In P. Tahkokallio & S. Vihma (Ed.) Design – Pleasure or Responsibility. Lahti: Salpausselän kirjapaino. p. 88–95.

3) Opinnäytteet

Väitöskirjasta merkitään lähdeluetteloön seuraavat tiedot:

Eskola, T. 1997. Water lilies and Wings of Steel: Interpreting Change in the Photographic Imagery of Aulanko Park. University of Art and Design Helsinki UIAH. Väitöskirja.

Lisensiaatintyöstä tai lopputyöstä merkitään lähdeluetteloön seuraavat tiedot:

Leppänen, H. 1998. Keraamikko ristiaallokossa: Keraamikon arvot ja identiteetti taideteollisessa opetuksessa 1964–1994. Taideteollinen korkeakoulu. Keramiikka- ja lasisuunnittelun osasto. Lisensiaatintyö. **4) Tilastot (SFS 5342)**

Tilastosta merkitään lähdeluetteloon seuraavat tiedot:

- nimi
- katevuosi ja vihon numero
- kustannuspaikka: kustantaja
- julkaisuaika
- standardinumero

Merkitse seuraavasti:

Teollisen toiminnan jätteet 1992 1995. Ympäristö 1995:7. Helsinki: Tilastokeskus.

5) Standardi (SFS 5342)

Standardista merkitään lähdeluetteloon ensin standardin numero ja nimi.

Merkitse seuraavasti:

SFS 5342 Kirjallisuusviitteiden laatiminen 1987. Helsinki: Suomen Standardoimisliitto.

6) Sanakirja

Sanakirjasta merkitään lähdeluetteloon seuraavat tiedot:

Merkitse seuraavasti:

Etymologinen sanakirja 1990. Nykysuomen sanakirja 6., toim. K. Häkkinen. Porvoo: WSOY.

7) Internetlähde

Elektroniseen viittaamisen löytyy ohjeita Heinisuo ja Ekholmin (1997) Elektronisen viittaamisen oppaasta. Oppaassa on mm. pohdittu elektronisen lähteen luotettavuutta ja lähdekritiikkiä. Arviointiperusteena Heinisuo ym. mainitsevat seuraavat seikat:

- onko kirjoittaja alansa tunnettu vaikuttaja
- löytyykö kirjoittajan taustalta jokin tukiorganisaatio
- onko julkaisu käynyt läpi arviointiprosessin ennen sen julkaisua
- onko julkaisussa käytetty arvostettuja lähteitä ja onko niitä käytetty oikein
- löytyykö julkaisupäivämäärää tai viimeisen päivityksen päiväystä

Internet-lähteiden kirjaamisessa on suositeltavaa käyttää mahdollisimman lyhyttä esitystapaa, joka koostuu lähteen tulostamis- tai viittaamispäivämäärästä sekä URL-osoitteesta (URL = uniform resource locator). Internet-osoitteen kirjaaminen on tehtävä huolella, jotta vältetään kirjoitusvirheitä. (Hirsjärvi ym. 2007, 367)

Merkitse seuraavasti:

Lakatos, T., Johansson L-G. & Simminkiöld, B. 1972. The effect of some glass components on the viscosity of glass. *Glasteknisk tidskrift*, 27(1972)2, p.25-28 (pdf 226 kB) <http://www.glafo.se/pdf/glasteknisk_tidskrift_1972_25-28.pdf>. Viitattu 1.3.2019

8. Kohteena koko teos, tietokanta, elektroninen kirja (Heinisuo ym. 1997).

Hintikka, K.A. 1994. Tieto-neljäs tuotannontekijä (online). Helsinki: Painatuskeskus, päivitetty 30.12.1994 (viitattu 6.7.1996). Saatavilla www-muodossa: <[URL://uiah.fi/~const/t4.html](http://uiah.fi/~const/t4.html)>. Julkaistu verkossa kirjan painoksen loputtua.

9. Viittaus osakohteisiin eli artikkeleihin erillisteoksissa (Heinisuo ym. 1997).

Väyrynen R. 1996. Yhdysvaltojen talous kasvaa mutta yhteiskunta jakautuu. Julkaisussa Amerikan Yhdysvallat 1995/1996. Amerikka tänään - Eurooppa huomenna? Kuinka Yhdysvallat vaikuttaa Eurooppaan (online). EVA:N www-sivujen suunnittelu ja toteutus: toimittaja Marko Haikkonen, graafikko Antti Porkka ja tutkija Pentti Kiljunen (kuvat). Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta, (viitattu 30.9.1996). EVA-kirje. EVA-päivän puheenvuorot 20.11.1995. Saatavilla www-muodossa: <[URL: www.eva.fi/julkaisut/kirjeet/amerikka/luku2.htm](http://www.eva.fi/julkaisut/kirjeet/amerikka/luku2.htm)>

7 Liitteistä, sivunumeroinnista ja lyhenteistä

Liitteeksi sijoitetaan sellainen aines, jonka ei asian ymmärtämisen kannalta tarvitse olla itse tekstissä. Kukin liite numeroidaan omalla numerolla siinä järjestyksessä kun ne tekstissä esiintyvät (esim. Liite 4). Tekstissä viitataan nimenomaan liitteen numeroon, ei sivunumeroon. Liitteelle annetaan myös otsikko, esim. Liite 1: Pallosaven, Hyplas 64, analyysi. Liitteille ei anneta kappaleen numeroa sisällysluetteloon mutta sivunumero annetaan. Liitteet sijaitsevat lähteiden jälkeen ja niihin on viitattava tekstissä. (Hirsjärvi ym. 2007, 378–379.)

7.1 Sivunumerointi

Sivut numeroidaan arabialaisin numeroin yleensä nimiölehdestä alkaen (sivu 1). Ensimmäinen sivunumero tulee näkyviin vasta toisella varsinaisella tekstisivulla.

Tiivistelmä, esipuhe, sisällysluettelo ja johdannon ensimmäinen sivu jäävät yleensä ilman numeromerkintää mutta ovat mukana numeroinnissa. (Hirsjärvi ym. 2007, 409.)

7.2 Lyhenteitä

- et al. tai ym. (tarkoittaa: ja muut) lyhennettä käytetään kun teoksella on useampia tekijöitä. Eli merkitään ensimmäinen ja muut tekijät ilmoitetaan lyhenteellä. Esim. Miller et al. tai Käkinen ym.

mt. = mainittu teos

mts. = mainitun teoksen sivu(t)

mp. = mainitussa paikassa tai ibid. = samassa paikassa.

s.v. (sub voce) = sen ja sen kohdalla tekstissä

8 Lopuksi

Edellä esitetyt kirjoitusohjeet ovat yksi ohjeisto kirjallisen työn raportointiin ja viittaustekniikkaan. Haluamme korostaa, että on olemassa useita mahdollisia viittaustapoja. Tärkeää on säilyttää valitun raportointi- ja viittaustavan johdonmukaisuus koko kirjoitustyön läpi.

Lopussa olevassa lähdeluettelossa on sekä tässä ohjeistossa käytetyt kirjallisuuslähteet että muuta kirjallisuutta opinnäytetyön tekemisen avuksi (mm. Allison 1998, Jute 1996, Hakala 1999 ja Lyytikäinen ym. 1995).

Mielenkiintoisia tutkimusmatkoja!

LÄHTEET

- Allison, B.** 1998. The Student's Guide to Preparing Dissertations and Theses. Great Britain: Clays Ltd., St Ives plc.
- Anttila, P.** 1996. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Helsinki: Akatiimi Oy.
- Hakala, J. T.** 1999. Graduopas. Tampere: Tammer-paino Oy.
- Heinisuo, R. ja Ekholm, K.** 1997. Elektronisen viittaamisen opas. Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisuja n:o 40. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P.** 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Johansson, L. G.** 2005. Råvaror. Teoksessa Flygt, E. (toim.) Boken om glas. Växjö: Allkopia I Växjö AB. p. 34–50.
- Jute, A.** 1996. Grides: The Structure of Graphic Design. Rotovision. (Ohjeita graafiseen suunnitteluun.)
- Kalha, H. & Leppänen, H.** 1996. Ruukuntekijästä multimediatäiteilijään. Jyväskylä: Gummerus.
- Kielikello.** 2/2006. Kielenhuollon tiedotuslehti. Kotimaisten kielten keskus. <<https://www.kielikello.fi/-/viittaaminen-sahkoisiin-lahteisiin>>. Viitattu 5.3.2019
- Lieko, A., Lehikoinen, L., Laaksonen, K. ja Kiuru, S.** 1993. Ohjeita tutkielman kirjoittajille. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lyytikäinen, K., Riikonen, H.** 1995. Painotuotteen suunnittelu. Gummerus. (Ohjeita graafiseen suunnitteluun.)
- Oja, S.** 1985. Kuvat ja taulukot tieteellisessä julkaisussa. Teoksessa Fågelberg (toim.) Tutkimusviestinnän opas. Helsinki: Valtion Painatuskeskus.
- SFS 5342** Kirjallisuusviitteiden laatiminen 1997. Helsinki: Suomen Standardoimisliitto.
- Siikamäki, R.** 2006. Jätteestä tuotteiksi. TV- ja tietokonelaitteiden monitorilasin hyödyntäminen. Teoksessa Glass Can Be Recycled Forever. Utilisation of End-of-life Cathode Ray Tube Glasses in Ceramic and Glass Industry. Doctoral Thesis. Publication series of the University of Art and Design Helsinki A 68. Vaajakoski: Gummerus.
- Veräjänkorva, T. & Ahonen, A.** (toim.) 1997. Networks in Ceramics. Jyväskylä: Gummerus.
- Ympäristöministeriö** 1998. Hallituksen kestävän kehityksen ohjelma. Suomen Ympäristö 254. Helsinki: Edita.